

Звіт

Стратегічний звіт

Підтримка адвокатів у кримінальних
провадженнях, пов'язаних зі збройним
конфліктом в Україні

(оновлення за квітень 2026 року)

Цей текст можна завантажити винятково для особистих дослідницьких цілей. Будь-яке додаткове відтворення в паперовій чи електронній формі потребує згоди автора. У разі цитування або посилання варто зазначити повне ім'я автора, назву, серію робочих документів чи іншу серію, рік і видавця.

Зміст

Резюме	4
Вступ	7
Основні зміни та заходи: перше півріччя 2026 року	9
Взаємодія з урядом та інституційна залученість/відповідальність	9
Спеціалізація, якість надання допомоги і акредитація	11
Безпека адвокатів, незалежність адвокатури та порівняльний досвід	14
Ресурси: найнагальніша структурна перешкода	15
Розбудова професійної спільноти та взаємопідтримка	17
Представництво інтересів потерпілих	18
Суспільний тиск і публічний діалог	19
Прогрес у реалізації можливостей	20
Нові можливості	23
Висновок	24

Резюме

Цей звіт є другим оновленням, розробленим Інститутом Ассера, до його Стратегічного звіту, що був опублікований у червні 2025 року. У ньому висвітлено прогрес, досягнутий у період із грудня 2025 року по квітень 2026 року в зміцненні функції сторони захисту в кримінальних провадженнях, пов'язаних зі збройним конфліктом в Україні. Він ґрунтується на матеріалах експертного діалогу з представниками української влади, що відбувся в березні 2026 року у Львові, а також на матеріалах першої квартальної зустрічі Консорціуму з питань сторони захисту у 2026 році, проведеної в межах ознайомчого візиту до Гааги в період з 20 по 24 квітня 2026 року.

Було визначено три пріоритетні напрямки, що потребують вжиття першочергових заходів. Перший пріоритет це постійна взаємодія з урядом, зокрема визнання фінансових та професійних потреб з його боку, необхідне для заохочення кваліфікованих адвокатів до роботи в цій сфері. Другий це ресурси, які повинні передбачати не лише винагороду, а й спроможність формувати ефективні команди адвокатів, що будуть мати змогу залучити організаційно-технічну підтримку від слідчих та експертів. Третім є поєднання спеціалізації, навчання та призначення, щоб підтверджену кваліфікацію враховували під час розподілу Координаційним центром із надання правничої допомоги (КЦНПД) проваджень, пов'язаних зі збройним конфліктом.

Найважливішою подією цього періоду стала перша в історії роботи Консорціуму безпосередня участь високопосадовців органів державної влади з Міністерства юстиції, Комітету Верховної Ради України з питань правової політики й Офісу Віцепрем'єр-міністра з питань європейської та євроатлантичної інтеграції. Це важливий крок уперед у сфері інституційної відповідальності, хоча така взаємодія ще не закріплена офіційно як механізм структурованого діалогу. Загалом прискорився й темп реформ: робоча група Кабінету Міністрів з питань реформи адвокатури, створена в січні 2026 року, вже розпочала активну роботу. Національна програма адаптації законодавства України до права ЄС, затверджена 1 квітня 2026 року, передбачає реформу адвокатури відповідно до зобов'язань України щодо узгодження законодавства; а згідно з Дорожньою картою з питань верховенства права Україна зобов'язана ухвалити законопроект про адвокатську діяльність до четвертого кварталу 2026 року й оновити стандарти безоплатної вторинної правничої допомоги, причому ці зобов'язання є підкріпленими визначеними "пріоритетами Качки - Кос", що були утвердженні в грудні 2025 року.

Найнагальнішою структурною проблемою залишаються ресурси. Адвокати зазвичай працюють самостійно проти належно забезпеченої ресурсами сторони обвинувачення. Це пов'язано не з правовими обмеженнями, а з практичною нестачею ресурсів і механізмів фінансування, які б підтримували таку активність. До наявних пропозицій, що наразі перебувають на стадії обговорення, належать: створення незалежної інституції з надання підтримки в проведенні розслідувань при Міністерстві юстиції, запровадження моделі державного фінансування цієї категорії кримінальних проваджень через центри надання правничої допомоги, відокремленої від чинної контрактної системи, а також внесення змін до Кримінального процесуального кодексу, які дозволили б здійснювати проміжні виплати, за аналогією до практики, що існує у Боснії і Герцеговині та відповідно до вимог [Директиви \(ЄС\) 2016/1919](#).

Щодо питання спеціалізації, то тривають обговорення можливості пов'язати спеціалізоване навчання з нарахуванням професійних залікових балів, а також використати його як потенційний механізм поєднання навчання з критеріями призначення у справах. Наразі немає консенсусу щодо того, чи варто впроваджувати спеціалізацію і яким чином: як приклади було наведено - через відкритий реєстр, самостійну спеціалізацію чи за допомогою визначеного механізму відбору. Неврегульовані підвідомчі розбіжності між повноваженнями КЦНПД щодо моніторингу якості правничої допомоги та повноваженнями Національної асоціації адвокатів України (НААУ) щодо адвокатської етики залишаються головними інституційними перешкодами для проведення змістовної реформи контролю якості.

Крім того, відбувся прогрес у питаннях безпеки адвокатів і незалежності адвокатури. Закон № 4547-IX, ухвалений у липні 2025 року, який наразі перебуває на підписі у Президента, запровадить відповідальність за втручання в гарантії адвокатської діяльності та забезпечить додаткові законодавчі гарантії після набрання чинності. У березні 2026 року Україна підписала Конвенцію Ради Європи про захист професії адвоката. Однак практична реалізація цих гарантій має бути адаптована до умов збройного конфлікту, що триває, і ризиків, пов'язаних із веденням проваджень щодо злочинів, вчинених у зв'язку з ним.

Низку заходів можна вжити негайно, не очікуючи на законодавчі зміни чи нове фінансування. Ради адвокатів регіонів можуть організувати структурований діалог між адвокатами, прокурорами та суддями, використовуючи наявні приміщення та спираючись на свій статус органів управління, що діють на обласному рівні в межах НААУ. КЦНПД може зазначити свої потреби в ресурсах у бюджетних пропозиціях на 2027 рік до 15 вересня, встановленого Верховною Радою України строку, що стане символічним першим кроком до обговорення цього питання з Міністерством фінансів і Урядом.

Уже зараз можна розпочати формування професійної спільноти та зміцнення взаємопідтримки між колегами, спираючись на досвід взаємин у межах Консорціуму та готовність Асоціації адвокатів захисту, які практикують у міжнародних судах і трибуналах (ADC-ICT), до співпраці, зокрема через можливе тимчасове або асоційоване членство. Крім того, така робота може ґрунтуватися на трьох потенційних моделях для платформ взаємопідтримки, розроблених під час квітневого воркшопу: до прикладу, багаторівнева система обміну повідомленнями, структурована онлайн-платформа та модель юридичної клініки. Частиною цієї діяльності може стати й поширення досвіду українськими адвокатами, які вже працювали над справами про воєнні злочини, своїх практичних знань і підходів колегам.

Наступний пріоритетний крок це провести спеціалізовану робочу зустріч між Консорціумом з питань сторони захисту й партнерами з урядових інституцій, щоб визначити, які реформи потребують ухвалення відповідних законів (зокрема внесення змін до Кримінального процесуального кодексу щодо проміжних виплат і створення незалежного органу з надання підтримки в проведенні розслідувань), а які можуть бути

реалізовані через внутрішні процедури КЦНПД. Це дозволить краще розуміти зони відповідальності та визначити, які заходи можна реалізувати протягом 2026 року.

Вступ

1. Інститут Ассера працює над поглибленням рівня знань адвокатів в Україні у справах, пов'язаних зі збройним конфліктом, щодо міжнародних правових стандартів, зокрема міжнародного кримінального права та гарантій справедливого судового розгляду. У червні 2025 року Інститут опублікував свій [“Стратегічний звіт: Підтримка адвокатів у кримінальних провадженнях, пов'язаних зі збройним конфліктом в Україні”](#), у якому сформулював 14 рекомендацій у межах чотирьох тематичних сфер: ролі та обов'язки, визначення осіб, що є адвокатами сторони захисту та їх статусу, навчальні ресурси та освітні можливості, а також можливості для діалогу. У грудні 2025 року за результатами стратегічної зустрічі Консорціуму з питань сторони захисту було опубліковано оновлення, у якому визначено 20 можливостей для подальших дій представників Консорціуму з метою просування імплементації цих рекомендацій.
2. Цей звіт є другим оновленням і відображає прогрес, досягнутий із грудня 2025 року. Він охоплює результати ширших обговорень у межах експертного діалогу між Інститутом Ассера, його партнерами по проєкту та представниками від українських органів влади, який відбувся у березні 2026 року у Львові. Під час цих обговорень було відзначено нещодавнє створення тематичної робочої групи з питань реформи адвокатури, а також рекомендовано українським органам влади продовжити роботу над узгодженням відповідного законодавства з міжнародними та європейськими стандартами, централізацією освітньої програми, врахуванням експертних знань у процедурах призначення адвокатів у справах, а також над подальшим зміцненням забезпечення їх безпеки та незалежності.
3. У звіті також враховано результати першого квартального засідання Консорціуму з питань сторони захисту у 2026 році, проведеного в межах ознайомчого візиту до Гааги в період з 20 по 24 квітня 2026 року. Цей візит залучив українських адвокатів сторони захисту та потерпілої сторони, інституційних партнерів, представників КЦНПД і регіональних центрів, Асоціації правників України (АПУ), громадських організацій, а також, уперше, представників органів державної влади, зокрема від Міністерства юстиції, Комітету Верховної Ради України з питань правової політики й Офісу Віцепрем'єр-міністра з питань європейської та євроатлантичної інтеграції. Крім того, були представлені міжнародні партнери, зокрема Консультативна місія Європейського Союзу в Україні (КМЕС), Міжнародна асоціація юристів (ІВА), Chemonics UK, а також міжнародні адвокати та експерти.
4. Програма поєднала структуровані тематичні сесії, що були проведені в Інституті Ассера з інституційними візитами до Асоціації адвокатів Нідерландів, Міжнародного кримінального суду (МКС), Спеціалізованих судових палат Косова (ССПК), а також із зустріччю з Асоціацією адвокатів захисту, які практикують у міжнародних судах і трибуналах (ADC-ICT), у приміщенні Міжнародного залишкового механізму для кримінальних трибуналів (МЗМКТ). 22 квітня 2026 року було проведено публічну [лекцію імені Бенджаміна Ференца](#) на тему “Здійснення ефективного захисту адвокатами у судових провадженнях щодо міжнародних злочинів в Україні”. Проведені під час цього

візиту стратегічні зустрічі стали першим очним засіданням Консорціуму з питань сторони захисту у 2026 році.

5. Під час зустрічей було визначено три основні пріоритети, які потребують вжиття невідкладних заходів: ресурси, які передбачають не лише фінансову винагороду, а й спроможність формувати ефективні команди адвокатів, що будуть мати змогу залучити організаційно-технічну підтримку від слідчих та експертів; відсутній зв'язок між спеціалізацією, навчанням і призначенням у справі, що потребує контролю; а також потреба у постійній взаємодії з урядом, зокрема визнання фінансових та професійних потреб з його боку, необхідне для заохочення кваліфікованих адвокатів до роботи в сфері проваджень, пов'язаних із конфліктом. Ці пріоритети визначають основну рамку розвитку, викладену в цьому звіті і відображену в наведених нижче таблиці прогресу й переліку нових можливостей.
6. Перші кроки для того, щоб вирішити пріоритетні питання, можна зробити негайно, не чекаючи на відповідні законодавчі зміни чи додаткове фінансування. Ради адвокатів регіонів як органи управління, що діють на обласному рівні в межах НААУ, мають усі передумови для організації структурованих обговорень між адвокатами, прокурорами та суддями без значних фінансових витрат, використовуючи наявні приміщення та взаємозв'язки в межах професійної спільноти. КЦНПД може почати офіційно документувати свої потреби в ресурсах, зокрема ті, що необхідні для ведення проваджень, пов'язаних зі збройним конфліктом, у своїх щорічних бюджетних пропозиціях, які подаються до Міністерства юстиції. Відповідно до бюджетного циклу України, міністерства та підпорядковані їм органи подають бюджетні пропозиції навесні та на початку літа, напередодні подання Кабінетом Міністрів проекту Державного бюджету України до Верховної Ради України до 15 вересня. Оскільки підготовка бюджету на 2027 рік розпочинається саме зараз, це справді потребує нагального кроку, а не лише дискусії про перспективи. На практиці бюджетне планування підпорядкованих установ обмежене граничними обсягами видатків і макрофінансовими обмеженнями, які централізовано встановлює Міністерство фінансів та Уряд, особливо в умовах воєнного стану. Отже, документування потреб у ресурсах може не призвести автоматично до суттєвого збільшення видатків у поточному бюджетному циклі. Проте сам факт такого документування є символічним заходом, який створює підґрунтя для майбутніх дискусій щодо цього питання. Відповідно до статті 156 Регламенту Верховної Ради України, Комітет з питань правової політики формує свої пропозиції до проекту закону про Державний бюджет України на наступний рік і направляє їх до Комітету з питань бюджету. Серед головних розпорядників коштів державного бюджету, чії пропозиції Комітет з питань правової політики підтримує та відстоює на засіданнях Комітету з питань бюджету, є Міністерство юстиції України, до сфери управління якого належить КЦНПД. Тому взаємодія з цим Комітетом також може сприяти колективним зусиллям, спрямованим на залучення додаткових ресурсів. Окрім того, уже зараз може розпочатися формування професійної спільноти, системи менторства та колегіальної взаємопідтримки, спираючись на відносини, вибудовані в межах Консорціуму з питань сторони захисту. У цьому звіті визначено, яке місце такі перші кроки посідають у загальному порядку денному потенційних реформ.

7. З огляду на досягнутий прогрес, структура цього звіту відрізняється від попередніх звітів, побудованих за тематичними розділами. Спочатку подано опис основних змін та заходів, а також стратегічних обговорень, що відбулися у першій половині 2026 року, після чого наведено зведену таблицю прогресу щодо 20 можливостей, визначених у грудні 2025 року та згрупованих за дев'ятьма тематичними напрямками. Завершується даний звіт представленням трьох нових можливостей, що виникли протягом цього періоду.

Основні зміни та заходи: перше півріччя 2026 року

Взаємодія з урядом та інституційна залученість/відповідальність

8. Найважливішою подією першого півріччя 2026 року стала перша в історії роботи Інституту Ассера та Консорціуму з питань сторони захисту, безпосередня участь високопосадовців органів державної влади. Це безпосередньо відповідає пріоритетам інституційної відповідальності та залученості, а також потребі в налагодженні комунікації між народними депутатами, суб'єктами законодавчого процесу й адвокатською спільнотою. Представники Міністерства юстиції, Комітету Верховної Ради України з питань правової політики й Офісу Віцепрем'єр-міністра з питань європейської та євроатлантичної інтеграції взяли участь у першому квартальному засіданні Консорціуму, що відбувся в Гаазі у квітні 2026 року, та долучились до робочих сесій і публічної лекції. Під час обговорень розглядали питання політики та законодавства у сфері реформування адвокатури, реалізації Дорожньої карти з питань верховенства права, розроблення законодавчих підходів до спеціалізації в провадженнях, пов'язаних зі збройним конфліктом, а також функції яку відіграє адвокатура у виконанні критеріїв вступу до ЄС щодо доступу до правосуддя та верховенства права в межах Глави 23 переговорів про членство. Така взаємодія, хоча й не формалізована як структурований механізм діалогу, свідчить про суттєве зрушення у визнанні урядом того, що функція захисту, яку здійснюють адвокати, є одним із пріоритетів державної політики.
9. Робоча група з питань реформи адвокатури, створена Кабінетом Міністрів у січні 2026 року, зараз активно працює, а в лютому 2026 року Європейська Комісія закликала прискорити реформування адвокатури в межах процесу вступу України до ЄС. Ці події створюють певний тиск і нові можливості для проведення реформ. Національна програма адаптації законодавства України до права Європейського Союзу, затверджена Кабінетом Міністрів 1 квітня 2026 року, передбачає реформу адвокатури у переліку 1875 завдань із гармонізації законодавства, що робить реформу адвокатури й узгодження стандартів правничої допомоги з вимогами ЄС офіційно закріпленим зобов'язанням. [Дорожня карта з питань верховенства права](#), затверджена Кабінетом Міністрів у травні 2025 року, містить конкретні зобов'язання, безпосередньо пов'язані зі здійсненням адвокатами функцій захисту. Вона передбачає розроблення й ухвалення до четвертого кварталу 2026 року законопроєкту щодо вдосконалення правового регулювання адвокатської діяльності, вимагає реформування органів адвокатського самоврядування для забезпечення прозорого, конкурентного та підзвітного керівництва, зобов'язує оновити стандарти надання безоплатної вторинної правничої допомоги в кримінальних провадженнях, а також включає оптимізацію кримінального процесу

відповідно до міжнародних стандартів. У грудні 2025 року Україна та Європейський Союз погодили цільовий план реформ із десяти пунктів, а саме “[пріоритети Качки - Кос](#)”, який визначає невідкладні заходи у сфері антикорупційної політики та верховенства права на 2026 рік і додатково підсилює зобов’язання, передбачені Дорожньою картою.

10. Стратегічні обговорення, що були проведені цього кварталу, підтвердили, що взаємодію з урядом необхідно підтримувати та поглиблювати. Без зобов’язань на державному рівні щодо забезпечення ресурсами, законодавчих реформ і публічної комунікації структурні бар’єри, які постають перед адвокатами, неможливо розв’язати лише зусиллями Консорціуму. Основним висновком стало те, що комунікація між народними депутатами, суб’єктами законодавчого процесу, КЦНПД, органами прокуратури й адвокатською спільнотою є не лише необхідною, а й цілком можливою без значних фінансових витрат. Ради адвокатів регіонів і регіональні центри БПД вже мають приміщення, придатні для проведення структурованих обговорень, а для їх координації можна залучати фасилітаторів. Представники органів влади висловили зацікавленість у продовженні діалогу та подальшій участі в роботі Консорціуму. Основним викликом на майбутнє залишається перетворення цього інтересу на формальні мандати та потенційні цільові ресурси, зокрема фінансове й професійне визнання, яке відображало б суспільну значущість кримінальних проваджень, пов’язаних зі збройним конфліктом, і заохочувало кваліфікованих адвокатів погоджуватися на такі призначення.
11. Під час стратегічних обговорень було виявлено критичну прогалину, а саме відсутність чіткого й узгодженого бачення конкретних законодавчих змін, необхідних для посилення здійснення функції захисту адвокатами в провадженнях, пов’язаних із конфліктом. Попри це, деякі реформи можна реалізувати без ухвалення нових законів. Наприклад, внутрішній алгоритм призначення КЦНПД у провадженнях адвокатів уже регулюється внутрішніми процедурами відповідно до чинного законодавства про правничу допомогу, що дає Центру можливість переглядати критерії призначення через стандартні операційні процедури. Інші зміни, очевидно, потребують внесення змін до чинного законодавства: реформування системи оплати праці, щоб адвокати, які надають правничу допомогу, отримували винагороду під час провадження, а не лише після завершення певної його стадії. Для цього будуть потрібні зміни до Кримінального процесуального кодексу України (КПК). Як конкретний релевантний приклад, було наведено Боснію і Герцеговину, де критика з боку організації Human Rights Watch сприяла тому, що були внесені зміни до кримінально-процесуального законодавства, після яких з’явилася можливість здійснювати проміжні виплати адвокатам. Така реформа відповідатиме загальним зобов’язанням, передбаченим [Директивою \(ЄС\) 2016/1919](#) про правничу допомогу в кримінальних провадженнях, яка вимагає належної та своєчасної оплати роботи адвоката як передумови ефективного представництва. Крім того, [Дорожня карта з питань верховенства права](#) зобов’язує Україну оптимізувати кримінальний процес відповідно до міжнародних стандартів, що забезпечує національну правову основу для просування цієї реформи.
12. Створення незалежної інституції з надання підтримки в проведенні розслідувань при Міністерстві юстиції також вимагатиме ухвалення нових законодавчих актів. Низка питань під час обговорень залишилася нерозв’язаною: чи мають критерії розподілу справ

залишатися в рамках внутрішньої компетенції КЦНПД, або чи необхідно їх закріплювати на законодавчому рівні, яку модель моніторингу якості варто запровадити, а також чи вимагатиме будь-яка форма механізму призначення адвоката у справі, за спеціалізацією внесення змін до Закону України “[Про адвокатуру та адвокатську діяльність](#)” або Закону України “[Про безоплатну правничу допомогу](#)”, чи її можна буде реалізувати через менш формалізовані механізми. До завершення процесу картування складно чітко визначити розподіл відповідальності чи послідовність кроків у здійсненні реформи. У зв’язку з цим пріоритетним завданням на друге півріччя 2026 року визначено проведення спеціалізованої робочої зустрічі між Консорціумом з питань сторони захисту й урядовими партнерами, зокрема Міністерством юстиції та Комітетом Верховної Ради України з питань правової політики, для розроблення плану подальших дій.

Спеціалізація, якість надання допомоги і акредитація

13. Важливим кроком у сфері здійснення освітніх активностей після оприлюднення першого Стратегічного звіту стали обговорення акредитації з боку НААУ пілотної освітньої концепції, реалізованої за підтримки КМЄС, щодо забезпечення права на ефективний захист і процесуальну справедливість у провадженнях, пов’язаних зі збройним конфліктом. Така концепція передбачає довгострокове навчання, яке може бути визнане як професійне підвищення кваліфікації з нарахуванням балів за безперервний професійний розвиток (CPD). Вона ґрунтується на вже наявних сертифікованих та/або тематичних програмах, які реалізовувалися в Україні, зокрема з питань дружнього до дитини правосуддя, міжнародного гуманітарного права та здійснення функції захисту в провадженнях про воєнні злочини. Корисним практичним прикладом сертифікованого навчання є [програма](#) Вищої школи адвокатури із здійснення функції захисту в справах про воєнні злочини для адвокатів, які надають безоплатну правничу допомогу. Наявні також інші програми, згадані в попередніх стратегічних звітах і реалізовані міжнародними й національними партнерами, які учасники можуть проходити у форматі самостійного навчання. Станом на сьогодні формальний зв’язок між спеціалізованим навчанням і професійним визнанням його результатів ще не сформовано в сталу чи інституціоналізовану національну систему спеціалізації. Централізація спеціалізованих навчальних програм або їх накопичувальне професійне визнання (у формі сертифікацій та/або балів за безперервний професійний розвиток (CPD)) могли б заповнити прогалину в інституційній структурі та дозволити КЦНПД додати проходження таких навчань до критеріїв призначення адвокатів у провадженнях, пов’язаних зі збройним конфліктом. Це безпосередньо розв’язало б проблему відсутності зв’язку між професійними знаннями/компетентністю адвокатів та їх призначенням у провадженнях, пов’язаних із конфліктом.
14. Під час стратегічних обговорень питань спеціалізації та забезпечення якості надання допомоги було розглянуто порівняльні моделі, що застосовуються в МКС, МЗМКТ, Боснії і Герцеговині, Сербії та Нідерландах, використовуючи структуру, яка розрізняє механізми, що застосовуються до початку розгляду справи (як-от механізми призначення/фільтри спеціалізації, критерії акредитації та системи розподілу справ), та механізми, що застосовуються після завершення розгляду справи й стосуються

поточного моніторингу якості надання допомоги та дисциплінарних заходів. Практикуючі адвокати, що здійснюють захист у міжнародних провадженнях, наголосили на тому, що інституційна підтримка безпосередньо впливає на якість представництва. Досвід Нідерландів у сфері органічної, орієнтованої на ринок, спеціалізації через приватні фірми спрямував дискусію на те, чи може такий підхід ефективно функціонувати в системі правничої допомоги, що фінансується державою.

15. Консенсусу щодо того, яким чином рамку спеціалізації можна запровадити в Україні та як вона взаємодіятиме з чинною системою призначення адвокатів, які надають безоплатну правничу допомогу, досі не досягнуто. Оскільки така система ґрунтується на договірній і реєстровій системі та розроблена для забезпечення прозорого залучення до справ адвокатів і їх оперативного призначення в кримінальних провадженнях. Погляди розділилися між прихильниками відкритого реєстру, до якого адвокати можуть долучатися поступово, у міру виконання відповідних критеріїв, а не на підставі фіксованого списку, затвердженого одноразово, і прихильниками моделі самостійної спеціалізації, за якої адвокати самі визначають рівень своєї компетентності у відповідній галузі права та розвивають її в процесі професійної діяльності. У межах системи НААУ така модель могла б функціонувати як підреєстр у структурі загального Єдиного реєстру адвокатів України (ЄРАУ). Учасники обговорення також розглянули чинну модель реєстру медіаторів у системі безоплатної правничої допомоги як можливий орієнтир, а також порушили питання про те, чи має будь-який реєстр охоплювати ширше коло осіб, ніж адвокати, зареєстровані для надання безоплатної правничої допомоги. Наявність суперечності між існуванням потенційного спеціалізованого реєстру і правом обвинуваченого на вільний вибір адвоката було виокремлено як структурну проблему, як і питання про те, чи повинні представники потерпілих і адвокати сторони захисту перебувати в одному реєстрі. Не було досягнуто загального розуміння щодо того, чи вимагають ці дві функції різних професійних навичок і чи може бути виправданим окреме визнання спеціалізації для здійснення захисту обвинуваченого та представництва інтересів потерпілих/свідків.
16. Наразі спеціалізація (напрями практики) не є передумовою для отримання права на заняття адвокатською діяльністю та не обмежує право вести інші категорії справ. Відповідно до рішень НААУ, адвокати можуть на власний розсуд зазначити основні напрями своєї практики у своєму профілі. Інформація про спеціалізацію та галузі права вноситься до ЄРАУ на підставі особистої заяви адвоката. Напрями діяльності, зазначені в реєстрі, не є державною "ліцензією" на здійснення певного виду діяльності, а слугують орієнтиром для клієнтів щодо спеціалізованого досвіду, який наявний в адвоката. Хоча відображення в профілях адвокатів досвіду в справах, пов'язаних із міжнародними злочинами, могло б бути корисним, питання про те, наскільки таку інформацію можна використати як критерій для призначення у відповідних справах, залишається дискусійним.
17. Іншою прогалиною, яка потребує уваги, є бланкетний характер статті 438 [Кримінального кодексу України](#) (ККУ) й те, наскільки подальша її конкретизація вплине на потребу в спеціалізації. В основі всіх цих питань лежало більш фундаментальне й досі нерозв'язане питання: **що саме отримає Україна від запровадження спеціалізації та чи будуть**

виправданими її переваги в контексті забезпечення якості надання захисту та ті обмеження, які створить спеціалізований реєстр або відповідний механізм відбору.

18. Обговорення дали змогу уточнити особливості наявної наразі системи. Адвокати самостійно оцінюють свою професійну компетентність відповідно до [Правил адвокатської етики](#) та можуть повідомляти про неможливість брати участь у певних категоріях справ, тоді як міжрегіональні центри надання безоплатної правничої допомоги координують призначення серед осіб, які підтвердили свою готовність і доступність. На практиці призначення відбувається через механізм пропозиції: адвокату пропонують конкретне провадження, і він має право відмовитися від участі на етапі призначення. Система здійснює моніторинг процесуальної діяльності адвокатів і дотримання ними стандартів надання безоплатної правничої допомоги. Наразі КЦНПД бере до уваги те, що якість, своєчасність і повноту надання правничої допомоги формально оцінюють спеціалізовані комісії, створені в межах НААУ, зокрема, Комітет з питань стандартів професії адвоката. Крім того, НААУ [азначає](#), що певними повноваженнями щодо моніторингу якості надання допомоги наділений і сам КЦНПД. Було підтверджено, що реалістичним шляхом розвитку може стати розроблення КЦНПД внутрішніх процедурних рекомендацій, які пов'язуватимуть проходження спеціалізованого навчання з критеріями призначення без необхідності проведення негайної законодавчої реформи, а також посилення якісного оцінювання надання правничої допомоги. Незважаючи на це, основний аргумент опонентів такого підходу полягає в тому, що професійна спеціалізація є питанням професійного розвитку й оцінювання якості, яке має регулювати саме НААУ.
19. Було виявлено ще одну проблематику у сфері управління: пілотний проєкт експертного оцінювання, що тривав у 2018-2020 роках, продемонстрував, що система оцінювання якості надання допомоги на основі експертного огляду може ефективно працювати на практиці. Проте проєкт припинив існування після виходу з участі в ньому НААУ, яка заявила, що зовнішнє оцінювання діяльності адвокатів суперечить принципам адвокатського самоврядування й адвокатської таємниці. Така суперечність між мандатом центрів надання безоплатної правничої допомоги щодо моніторингу якості правничої допомоги та повноваженнями НААУ щодо оцінювання адвокатської етики залишається нерозв'язаною та є головною інституційною перешкодою для будь-якої значної реформи системи контролю якості. **Це значним чином відображає ширше обговорення питання реформи адвокатури, яка зараз є умовою для вступу України до ЄС, і яке не може бути розв'язане без ухвалення політичного рішення про відповідні ролі - держави, системи безоплатної правничої допомоги й адвокатури в забезпеченні належної якості правничої допомоги в провадженнях, пов'язаних зі збройним конфліктом. Безпосереднє залучення регіональних рад адвокатів і їхніх кваліфікаційно-дисциплінарних комісій може стати відправною точкою для перевірки підходів до моніторингу якості надання функції захисту на регіональному рівні, де взаємодія між адвокатами й органами адвокатського самоврядування є тіснішою та ефективнішою.**
20. На практиці ефективний моніторинг якості також вимагатиме надання працівникам, відповідальним за моніторинг, безоплатного онлайн-доступу до записів судових засідань у режимі реального часу та на їх вимогу. У межах чинної системи отримати технічний запис судового засідання можуть лише сторони у провадженні. Така послуга

передбачає сплату судового збору відповідно до Закону України “[Про судовий збір](#)”, що створює додаткове фінансове навантаження. Щоб уникнути цього, працівникам, відповідальним за моніторинг, необхідно надати безоплатний онлайн-доступ до записів судових засідань. Наразі такий безоплатний перегляд доступний на веб-платформі YouTube лише для засідань у провадженнях, що здійснюють Вищий антикорупційний суд (ВАКС) і Апеляційна палата ВАКС.

Безпека адвокатів, незалежність адвокатури та порівняльний досвід

21. Візит до Асоціації адвокатів Нідерландів забезпечив важливий порівняльний контекст щодо взаємозв'язку між незалежністю адвокатури, безпекою адвокатів і якістю правничої професії. У Нідерландах професійну солідарність, тобто обов'язок підтримувати колег, які піддаються тиску або погрозам, розглядають як професійний обов'язок, а не як питання особистого вибору. Дослідження, проведене на вимогу нідерландської адвокатури, встановило, що приблизно 55% адвокатів протягом останніх років зазнавали певних форм погроз, залякування або тиску. У відповідь представники адвокатури розробили структуровані механізми для виявлення ризиків, надання підтримки та реагування на погрози.
22. Україна також зробила кроки в цьому напрямку. У липні 2025 року Верховна Рада України ухвалила закон, що встановлює адміністративну та кримінальну відповідальність за втручання в гарантії адвокатської діяльності. Після набрання чинності цей закон забезпечить правовий механізм захисту професійних прав адвокатів (Закон України “Про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення, Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України щодо забезпечення дотримання гарантій адвокатської діяльності” (раніше — [законопроект № 12320](#)), ухвалений як Закон № 4547-IX). У березні 2026 року Україна підписала [Конвенцію Ради Європи про захист професії адвоката](#), що стало її вагомим міжнародним зобов'язанням стосовно гарантування незалежності та безпеки адвокатів, зокрема тих, хто працює над чутливими справами, пов'язаними зі збройним конфліктом.
23. Адвокатура в Україні перебуває в іншому структурному становищі: наразі зупинено процес реформування, попри чіткі вимоги, пов'язані зі вступом до ЄС, а її представники історично чинять опір зовнішньому контролю якості професійної діяльності. Робоча група з питань реформи адвокатури, створена в січні 2026 року, відкриває можливість розв'язати це питання. Однак модель інституційної культури та самоврядування потребуватиме суттєвих змін, враховуючи ту роль, яку має виконувати адвокатура, що є необхідною для вступу до ЄС і дотримання стандартів справедливого судового розгляду. [Дорожня карта з питань верховенства права](#), яка передбачає реформування адвокатського самоврядування, зокрема запровадження прозорих і конкурентних процедур відбору кандидатів на керівні посади та підвищення підзвітності органів управління, створює рамкові умови для таких змін. Хоча є певний збіг із викликами, з якими стикаються адвокати, що здійснюють функцію захисту в Україні на міжнародному рівні або в інших національних юрисдикціях, унікальний контекст українських справ в

умовах збройного конфлікту, що триває, важливий для розроблення механізмів підтримки. Відповідні механізми, що були розроблені для міжнародних трибуналів або розгляду справ на засадах універсальної юрисдикції, не можуть бути безпосередньо перенесені в український воєнний контекст без належної адаптації.

24. Особливу увагу необхідно приділити наявним умовам, що існують під час воєнного стану, які безпосередньо впливають на роботу адвокатів, що здійснюють функцію захисту в Україні. Обмеження мобільності, зокрема комендантська година, блокпости й обмеження на пересування, суттєво ускладнюють доступ адвокатів до клієнтів, судів і установ утримання під вартою. Безпекові ризики, зокрема ракетні удари та замінування територій, становлять постійну загрозу життю й безпеці адвокатів, особливо тих, хто працює на прифронтових або деокупованих територіях. Суспільний тиск на адвокатів, які представляють обвинувачених у вчиненні злочинів, пов'язаних зі збройним конфліктом, залишається значним і може набувати форми погроз, стигматизації та публічного осуду. Операційні труднощі на прифронтових і деокупованих територіях, зокрема зруйнована інфраструктура, відсутність безпечних приміщень для конфіденційного спілкування з клієнтами й обмежений доступ до засобів електронного зв'язку, додатково ускладнюють надання ефективної безоплатної правничої допомоги. Суттєвий вплив на безперервність надання безоплатної правничої допомоги та загальну доступність адвокатів мають також виклики, пов'язані з процесом мобілізації. Мобілізація адвокатів до лав Збройних Сил України скорочує кількість наявних кваліфікованих фахівців, а необхідність заміни мобілізованих осіб створює додаткове навантаження на систему безоплатної правничої допомоги та може негативно позначитися на якості здійснення представництва. Такі чинники необхідно враховувати під час розроблення будь-яких реформ, покликаних зміцнити ті функції захисту, що здійснюються адвокатами в справах, пов'язаних зі збройним конфліктом.

Ресурси: найнагальніша структурна перешкода

25. Представники Консорціуму визначили нестачу ресурсів найактуальнішою проблемою, окреслюючи її в широкому сенсі, не лише як питання фінансової винагороди, а й як можливість сформувати ефективну команду адвокатів, що будуть мати змогу залучити організаційно-технічну підтримку від слідчих та експертів. Це безпосередньо стосується принципу рівності сторін і забезпечення ресурсами КЦНПД. Сторона обвинувачення працює зі слідчими групами, ресурсами, залученими від судово-експертних суб'єктів, і інституційною підтримкою, тоді як призначений адвокат в справах, пов'язаних зі збройним конфліктом, зазвичай працює самостійно. Стаття 47 [Хартії основних прав Європейського Союзу](#), з якою Україна має узгодити своє законодавство в межах процесу вступу до ЄС, гарантує право на ефективну правничу допомогу. Ідеться не лише про формальний доступ до адвоката, а й про якісне представництво, що забезпечує реальний захист. [Директива \(ЄС\) 2013/48](#) про право на доступ до адвоката вимагає, щоб такий доступ був ефективним на практиці. Таку структурну нерівність не можна усунути лише за допомогою проведення навчань або тренінгів. Окрім того, було зазначено, що призначення двох адвокатів з однаковими процесуальними правами не розв'яже наявну проблему. Натомість необхідна можливість сформувати команду для підготовки стратегії захисту ще до початку судового розгляду, зокрема, зі дослідників (investigators),

судових експертів і допоміжного персоналу, які працюватимуть, щоб допомогти стороні захисту у справі. Також система винагороди має дозволяти адвокату залучати відповідних фахівців. Основна відповідальність за створення таких умов покладається на державу в межах її зобов'язань щодо забезпечення справедливого судового розгляду.

26. Стосовно розв'язання проблеми нестачі ресурсів учасники запропонували створити незалежну установу підтримки розслідувань, доступну для адвокатів, що здійснюють функцію захисту, потенційно під мандатом Міністерства юстиції. Така установа мала б повноваження призначати дослідників (investigators) і забезпечувати судово-експертну підтримку у відповідь на звернення адвокатів у складних справах, пов'язаних зі збройним конфліктом, за аналогією з тим, як функціонують криміналістичні групи на стороні обвинувачення. Наразі **можливість** адвокатів в Україні отримувати експертну підтримку реалізується лише опосередковано через звернення до слідчих, прокурорів або слідчих суддів. Крім того, ефективність такого механізму обмежена відсутністю доступу до первинних доказів. Правовий та/або процесуальний статус такої установи потребуватиме чіткого визначення на законодавчому рівні.
27. Додатковим запропонованим рішенням стала модель державної виплати заробітної плати адвокатам, залученим до здійснення функції захисту в справах, пов'язаних із конфліктом. Така модель могла б фінансуватися через центри надання безоплатної правничої допомоги та передбачати щомісячну оплату праці замість виплат за фактом завершення певних процесуальних стадій провадження. Це дозволило б усунути бар'єр, зумовлений чинною системою оплати праці. Адвокати, які надають безоплатну правничу допомогу, несуть витрати протягом усього провадження без будь-якого відшкодування до завершення відповідної стадії справи, що демотивує ретельну підготовку. Дану проблематику також посилює загальна процесуальна архітектура кримінального провадження, особливо тривалість розгляду справ. Варто зазначити, що у 2026 році Експертна група з питань правових інституцій, пов'язаних із правосуддям, проводить дослідження "Порядок оплати послуг і відшкодування витрат адвокатів, які надають безоплатну вторинну правничу допомогу, та Методика обчислення розміру винагороди адвокатів, які надають безоплатну вторинну правничу допомогу" відповідно до Порядку здійснення правового моніторингу у сферах судоустрою та судочинства, кримінальної юстиції, доступу громадян до правосуддя та безоплатної правничої допомоги, здійснення адвокатської діяльності, судово-експертної діяльності, організації примусового виконання судових рішень і рішень інших органів (посадових осіб) і банкрутства, затвердженого наказом Міністерства юстиції України № 1261/5 від 29 квітня 2024 року.
28. Не можна виключати, що забезпечення стабільного та належного фінансування адвокатів, що здійснюють функцію захисту в провадженнях щодо воєнних злочинів в Україні, зрештою, вимагатиме створення міжнародного механізму фінансування або структури на основі трастового фонду. Імовірно, формування таких механізмів потребуватиме узгодженої позиції держав і міжнародних інституцій, подібно до багатостороннього процесу, який наразі триває для створення Спеціального трибуналу щодо злочину агресії проти України.

29. У короткостроковій перспективі, учасники визначили низку проміжних заходів, які не потребують додаткових законодавчих змін або фінансування: створення під керівництвом КЦНПД регіональних платформ для обміну професійним досвідом із використанням наявних приміщень рад адвокатів регіонів (НААУ) і центрів надання безоплатної правничої допомоги, офіційне подання бюджетних пропозицій із боку КЦНПД для документування нестачі ресурсів та обґрунтування потреб перед Урядом і донорами, а також розвиток професійних спільних, оскільки адвокати, що здійснюють функцію захисту працюють самостійно, на відміну від адвокатів, які працюють у складі юридичних фірм, а самі фахівці висловили велику зацікавленість у впровадженні функцій менторства та колегіальній взаємопідтримці.

Розбудова професійної спільноти та взаємопідтримка

30. У межах розбудови професійної спільноти протягом цього кварталу відбулася зустріч з ADC-ICT у МЗМКТ. Її модель професійної дисципліни, навчання й обміну знаннями на основі взаємопідтримки стала належним орієнтиром. Представники ADC-ICT підтвердили готовність вивчити можливості співпраці з українськими адвокатами, зокрема варіанти тимчасового або асоційованого членства. На воркшопі з розроблення концепції було сформовано три окремі моделі платформи для взаємопідтримки. Перша модель багаторівневої системи обміну повідомленнями, у межах якої українські адвокати спочатку обговорюють питання між собою, потім передають відібрані запитання меншій групі фахівців, а у разі потреби, міжнародним експертам. Така модель покликана контролювати обсяг звернень, забезпечувати конфіденційність і не переважувати міжнародних експертів рутинними питаннями. Друга модель це структурована онлайн-платформа з пошуковими категоріями, стандартизованими формами подання запитань, системою модерації та розподілу звернень між експертами за тематикою, а також системою рейтингового оцінювання відповідей і аналітичним компонентом, який забезпечує стратегічне бачення розвитку спільноти. Третя модель ґрунтувалася на концепції юридичної клініки. У рамках цієї концепції адвокати подають запити через онлайн-платформу або гарячу лінію. Такі запити класифікуються за рівнем складності та передаються національним і міжнародним експертам для надання конфіденційних відповідей у визначені строки. При цьому не розголошуються особа, яка подала запит, і дані експерта, що надав відповідь.
31. Усі три моделі стали предметом ґрунтовного обговорення питань конфіденційності, безпеки та пошуку балансу між оперативністю реагування й захистом інформації, пов'язаної з провадженням. Учасники звернули увагу на ризики того, що зашифровані канали можуть бути зламані, а окремі відомості зі справ можуть випадково розкрити місцеперебування адвоката, що здійснює функцію захисту або реалізує відповідну стратегію. Одним із основних принципів, що простежувалися у всіх моделях, стало те, що довіра (тобто чітке розуміння того, хто бере участь у платформі, і підтвердження їх кваліфікації) може мати вирішальне значення. Як механізм перевірки розглядали обмеження доступу лише для адвокатів, що є в базі КЦНПД, АПУ або знані серед міжнародних партнерів Консорціуму. Нерозв'язаним питанням є те, хто саме має нести

відповідальність за адміністрування таких платформ: КЦНПД, АПУ чи безпосередньо самі представники адвокатської спільноти.

32. Додатковим аспектом, на який було звернено увагу під час нещодавніх обговорень, є можливість залучення юридичних клінік закладів вищої освіти або міжнародних юридичних фірм, які пропонують роботу на громадських засадах, для забезпечення менторства чи усунення деяких із виявлених прогалин у ресурсах. У цьому контексті важлива комплексна робота Інституту Ассера та його партнерів із розвитку юридичної освіти в співпраці з українськими університетами у відповідних галузях міжнародного права. Можливість надання такої підтримки заслуговує на подальше вивчення.
33. Пілотна менторська ініціатива ІВА/АПУ, у межах якої досвідчені адвокати з міжнародним досвідом разом з представниками українського адвокатського корпусу працюють над провадженнями, пов'язаними зі збройним конфліктом, продовжує розвиватися як важливий елемент розбудови професійної спільноти. Очікується, що результати цього пілотного проекту дадуть змогу оцінити можливості та способи масштабування такої моделі. Варто зазначити, що наявність офіційної професійної асоціації не є завжди справжньою професійною спільнотою, об'єднаною спільними цілями, цінностями та взаємопідтримкою незалежності своїх членів. Формування такої спільноти вимагає цілеспрямованих заходів, що виходять за межі інституційного членства. Позитивним аспектом є те, що цей процес уже набирає обертів. Фахові адвокати самостійно організують дискусійні групи або заходи у своїх містах і регіонах для об'єднання однодумців, що свідчить про наявність запиту на формування спільноти та його втілення в конкретні дії.

Представництво інтересів потерпілих

34. Під час стратегічних дискусій щодо представництва інтересів потерпілих було розглянуто зобов'язання України відповідно до [Директиви ЄС про права потерпілих \(Директива \(ЄС\) 2012/29\)](#) у межах процесу вступу до ЄС. До основних вимог цієї Директиви належать проведення індивідуального оцінювання вразливості потерпілих із моменту першого звернення, забезпечення доступу до безоплатних спеціалізованих служб підтримки, незалежних від кримінального процесу, а також запровадження державних програм компенсації. Наразі в Україні відсутні системні механізми, еквівалентні більшості цих вимог. Основний орган підтримки потерпілих - це Координаційний центр підтримки потерпілих і свідків, створений у структурі Офісу Генерального прокурора (ОГП) у 2023 році. Хоча він надає психологічну підтримку, практичну допомогу та сприяє перенаправленню до відповідних служб, його розміщення в структурі системи прокуратури викликає занепокоєння щодо інституційної незалежності, що прямо суперечить вимогам Директиви. Адвокати, які надають безоплатну правничу допомогу, і цей Центр працюють незалежно один від одного, без офіційного механізму координації.
35. Участь потерпілих у кримінальних провадженнях, пов'язаних зі збройним конфліктом, в Україні переважно має процесуальний, а не змістовний/матеріальний характер.

Адвокати відвідують судові засідання, подають процесуальні документи та цивільні позови, однак активна й поінформована правозахисна діяльність в інтересах потерпілих у межах чинної системи є неможливою. На відміну від безоплатної правничої допомоги для обвинувачених, держава не зобов'язана надавати вторинну правничу допомогу всім потерпілим, які беруть участь у кримінальному провадженні. Призначення адвокатів, які надають безоплатну вторинну правничу допомогу для представництва інтересів потерпілих, обмежене окремими категоріями завданої шкоди (стаття 14 Закону України "[Про безоплатну правничу допомогу](#)"), а обсяг такої допомоги є обмеженим. Майбутній Спеціальний трибунал щодо злочину агресії проти України передбачає участь потерпілих через їхніх юридичних представників, і таку роботу зможуть виконувати українські адвокати. У зв'язку з цим розбудова спроможностей для ефективного представництва інтересів потерпілих є перспективним напрямом розвитку й одним із зобов'язань України в межах процесу вступу до ЄС. Важливо, щоб питання представництва інтересів потерпілих не було ненавмисно відсунуте на другий план у процесі реформування. Представники потерпілих відіграють критично важливу роль у кримінальному провадженні: за відсутності належної підтримки та представництва потерпілі можуть відмовитися від співпраці з органами влади, що, своєю чергою, впливає на можливість відкрити або продовжувати провадження загалом. Функція захисту та функція представництва інтересів потерпілих взаємозалежні і обидві потребують окремої уваги у сферах здійснення навчальних активностей, забезпечення ресурсами та інституційного проектування.

Суспільний тиск і публічний діалог

36. Стратегічні обговорення щодо взаємодії із медіа спиралися на досвід колишньої журналістки й фахівчині з комунікацій у сфері правосуддя, щоб проаналізувати, як адвокати, що здійснюють функцію захисту взаємодіють із журналістами в провадженнях, пов'язаних зі збройним конфліктом. Такі обговорення безпосередньо стосувалися таких пріоритетних питань, як суспільний тиск, підвищення обізнаності, провадження *in absentia* та презумпція невинуватості. Учасники зазначили труднощі, пов'язані з використанням журналістами провокаційних методів, поширенням неперевіреної інформації про провадження й адвокатів в анонімних Telegram-каналах, а також ризиком публічного ототожнення адвоката із клієнтом, що створює професійну й особисту небезпеку. Особливу увагу було приділено особливим викликам проваджень *in absentia*. У таких справах адвокат, що здійснює функцію захисту, не може узгодити свою публічну позицію з клієнтом, який відсутній, проте стає єдиною видимою стороною в справі для представників медіа. Унаслідок цього презумпція невинуватості піддається дискредитації через медійне висвітлення, у якому обвинуваченого подають як винного ще до винесення вироку судом.
37. [Директива \(ЄС\) 2016/343](#) про зміцнення деяких аспектів презумпції невинуватості та права брати участь у судовому засіданні, з якою Україна має узгодити своє законодавство в межах процесу вступу до ЄС, безпосередньо регулює це питання. Вона забороняє органам державної влади представляти підозрюваних як винних до винесення вироку суду й вимагає від держав-членів уживати належних заходів, щоб висвітлення

справи в медіа не дискредитувало та не порушувало право на справедливий судовий розгляд. Ухвалений у 2025 році закон, який забороняє публічне ототожнення адвоката з клієнтом, забезпечує частковий захист на національному рівні, хоча й викликає певні занепокоєння щодо прозорості (Закон України “Про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення, Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України щодо забезпечення дотримання гарантій адвокатської діяльності” (раніше – [законопроект № 12320](#)), ухвалений як Закон № 4547-IX).

38. Під час дискусій було також наголошено на важливості проактивної та системної взаємодії з медіа для збереження контролю над інформаційним наративом, а не на повному уникненні комунікації із журналістами. Досвід Нідерландів під час розгляду справи про збиття літака рейсу МН17 демонструє, як прозора комунікація може підтримувати легітимність процесу навіть в умовах дезінформації. Чимало адвокатів, що здійснюють функцію захисту, наразі, ретельно вибудовують свою взаємодію з медіа, формулюють свої повідомлення стисло й зрозумілою мовою та дотримуються етичних норм. Проте наявність структурованої системи допомогла б формалізувати й поширити таку практику ще більше.
39. Додатковим підходом, який варто вивчити, є розвиток та впровадження юридичної підготовки для журналістів, які висвітлюють провадження, пов'язані зі збройним конфліктом, з метою підвищення точності та неупередженості висвітлення справ за участю сторони захисту. Під час таких обговорень було визначено основні елементи інструментарію для взаємодії адвокатів з медіа: визначення мети й меж взаємодії з медіа, ідентифікація ризиків і неприпустимих дій, надання практичних рекомендацій щодо комунікації до взаємодії, під час і після неї, управління ризиками, пов'язаними із соціальними мережами. Крім того, було порушено питання про зростання кількості адвокатів, яких звинувачують у співпраці з російськими органами влади, що є тривожною тенденцією та додатково посилює наявний професійний тиск.
40. Паралельно Інститут Ассера, Організація з безпеки та співробітництва в Європі (ОБСЄ) та інші українські громадські організації реалізують окрему ініціативу, покликану підвищити якість і належність звітів журналістів і представників громадянського суспільства, щодо справ про міжнародні злочини в Україні, а також розвиток діалогу з правниками, включно з адвокатами, що є залученими до таких проваджень.

Прогрес у реалізації можливостей

41. У таблиці нижче наведено 20 можливостей, визначених в оновленому звіті за грудень 2025 року, згрупованих у 9 тематичних груп із зазначенням поточного стану їх реалізації та пріоритетних подальших заходів станом на перше півріччя 2026 року.

Тематична група	Можливості	Статус	Основні зміни з грудня 2025 року	Пріоритетні подальші дії

Співпраця з урядом, інституційна відповідальність, та публічне визнання	1 - співпраця з Міністерством юстиції; 2 - публічна конференція; 6 - захід під егідою АПУ щодо справ про колабораціонізм; 7 - адвокація у парламенті	У процесі реалізації	Перша безпосередня участь високопосадовців органів державної влади у квітневій зустрічі Консорціуму в 2026 року; лекція імені Бенджаміна Ференца проведена 22 квітня 2026 року; захід під егідою АПУ щодо справ про колабораціонізм і злочинів проти основ національної безпеки проведений в грудні 2025 року	Продовження взаємодії з Міністерством юстиції, Верховною Радою України й органами, відповідальними за європейську інтеграцію; запланувати проведення більш масштабної конференції на 2026-2027 роки
Законодавча реформа для забезпечення здійснення функції захисту адвокатами	4 - створення винятків у чинному законодавстві для можливості виїзду за кордон; 5 - медіа адвокація та законопроект про захист професії адвоката	У процесі реалізації	Триває підготовка КЦНПД проекту змін до чинного законодавства, щодо створення винятків для виїзду за кордон; питання безпеки медіа й адвокатів визначено як пріоритетні	Розроблення законопроекту про надання адвокатам-чоловікам права виїзду за кордон із конкретною метою та на визначений строк, за аналогією з державними службовцями, народними депутатами та суддями; залучення уряду до роботи над законопроектом про захист професії адвоката; проведення спеціалізованого засідання для визначення необхідних змін до законодавства для посилення здійснення функції захисту адвокатами
Спеціалізація, критерії призначення та забезпечення якості надання допомоги	8 - індикатори активного захисту КЦНПД; 10 - рекомендації КЦНПД щодо призначень у справах	У процесі реалізації	Акредитація НААУ навчальної програми КМЕС відкриває нові можливості, але для призначення необхідні: відповідний зв'язок; аналіз порівняльних моделей контролю якості надання допомоги; виявлення колізій у сфері моніторингу/оцінювання якості між КЦНПД та органами адвокатського самоврядування	Розроблення КЦНПД стандартних операційних процедур, що пов'яжуть проходження спеціалізованого навчання з критеріями призначення у справах; вивчення подальших можливостей для узгодження через акредитацію від НААУ; визначення урядом інституційної відповідальності за моніторинг якості надання допомоги

Конфлікт інтересів і представництво інтересів потерпілих	9 - методичні рекомендації від КЦНПД щодо врегулювання конфліктів інтересів	У процесі реалізації	Зростання кількості проваджень щодо депортації дітей (16 обвинувальних актів); проведення засідання щодо підтримки потерпілих і гармонізації законодавства з Директивою ЄС про права потерпілих; визначено створення центру підтримки потерпілих у структурі прокуратури як структурну проблематику	Продовження моніторингу ініціатив із підтримки потерпілих і їх впливу на представництво, враховуючи взаємозалежність функцій здійснення захисту та представництва потерпілих
Залучення приватного сектора та професійної спільноти	11 - адвокати з приватної практики	У процесі реалізації	Зростання кількості справ про колабораціонізм і злочинів проти основ національної безпеки; недостатнє охоплення адвокатів з приватної практики наявними програмами спеціалізованого навчання	Розширення інформаційної роботи серед адвокатів з приватної практики, які здійснюють функцію захисту у кримінальних провадженнях, через реєстри ради адвокатів регіонів і прямі контакти; залучення приватного сектора до майбутніх навчальних заходів
Адвокатська спільнота, взаємопідтримка та менторство	3 - плюралістична система/міжнародне членство; 12 - членство в ADC-ICT; 13 - комітет у складі АПУ; 19 - менторська ініціатива ІВА/АПУ	У процесі реалізації/на просунутому етапі	Підтвердження ADC-ICT відкритості до співпраці; вивчення питання адміністрування платформи; створення трьох моделей платформи під час воркшопу з розроблення концепції; продовження реалізації пілотної менторської ініціативи ІВА/АПУ	Офіційне оформлення співпраці з ADC-ICT; розроблення конкретної концепції щодо проєкту платформи; презентації результатів пілотної програми ІВА/АПУ членам Консорціуму та вивчення можливості її масштабування

Освітні активності, навчальні програми та формати тренінгів	14 - навчальна програма КМЕС; 16 - проведення моделювання судових процесів, психологічна підготовка та навчання взаємодії з медіа; 17 - програма підготовки адвокатів-“лідерів/тренерів	У процесі реалізації/ на просунутому етапі	Підтверджено акредитацію з боку НААУ; позитивні відгуки стосовно моделювання судових процесів; протевідсутність психологічної підготовки та навчання взаємодії з медіа	Включення модулів психологічної стресостійкості та взаємодії з медіа до майбутніх навчальних програм; продовження розбудови між-інституційних тренінгів
Інформаційні ресурси та переклад	15 - електронна бібліотека; 18 - переклад	У процесі реалізації	Збільшення матеріалів у бібліотеці на вебсайті <i>warcimes.legalaid.gov.ua</i> ; публікація українського перекладу Посібника в середині 2025 року; поширення книжки Кассезе	Забезпечення перекладу основних матеріалів, зокрема матеріалів судових справ ЄСПЛ
Координація діяльності Консорціуму та взаємодія з громадськістю	20 - спеціалізована робоча зустріч Консорціуму	На просунутому етапі	Перша очна зустріч Консорціуму у квітні 2026 року; заплановано проведення щоквартальних зустрічей	Продовження проведення щоквартальних зустрічей з питань навчальних програм, платформи професійної спільноти, планування конференції та визначення необхідних законодавчих змін

Нові можливості

42. У цьому оновленому звіті визначено три нові можливості, що виникли за результатами стратегічних обговорень у першому півріччі 2026 року.

Можливість 21. Розроблення та поширення інструментарію для взаємодії між адвокатами, що здійснюють функцію захисту й медіа, на основі результатів обговорень щодо комунікації з медіа. Такий інструментарій надаватиме адвокатам практичні рекомендації щодо мети, ризиків, неприпустимих дій, підходів до комунікації, як взаємодіяти із журналістами й суб'єктами моніторингу судових проваджень, пов'язаних зі збройним конфліктом.

Можливість 22. Розроблення Консорціумом з питань сторони захисту, спираючись на результати воркшопу з розроблення концепції професійної спільноти, конкретної проєктної пропозиції створення багаторівневої платформи для взаємопідтримки адвокатів. Така концепція має визначати питання управління, порядок підтвердження членства, механізми модерації, гарантії конфіденційності та компонент психологічної підтримки.

Можливість 23. Проведення спеціалізованого робочого засідання між Консорціумом з питань сторони захисту та партнерами зі сторони органів державної влади, зокрема Міністерством юстиції України та Комітетом Верховної Ради України з питань правової політики, для підготовки чіткого переліку законодавчих змін, необхідних для посилення здійснення функції захисту в провадженнях, пов'язаних зі збройним конфліктом, які можуть бути реалізовані через підзаконні акти або внутрішні процедури. Такий перелік є передумовою для визначення послідовності заходів реформування та закріплення чіткої інституційної відповідальності.

Висновок

43. Перше півріччя 2026 року стало переломним моментом у діяльності Консорціуму з питань сторони захисту. Уперше представники від органів державної влади безпосередньо та предметно долучилися до роботи з представниками Консорціуму та міжнародними партнерами, що дало змогу розв'язати тривалу проблему відсутності інституційної відповідальності та комунікації на рівні державних органів. Акредитація НААУ пілотної навчальної програми КМЕС стала найважливішим інституційним досягненням в освітній сфері з моменту публікації першого Стратегічного звіту, оскільки створила перший офіційний зв'язок між навчанням і професійним визнанням його результатів. Воркшоп із розроблення концепції професійної спільноти створив детальні проєктні пропозиції щодо створення платформи взаємопідтримки, що стало відповіддю на пріоритетні питання професійної ізоляції та потреби в розбудові професійних зв'язків. Публічна лекція забезпечила виконання Рекомендації 14. Стратегічні обговорення щодо взаємодії з медіа сформували основні елементи інструментарію, необхідність якого фахівці відзначали протягом тривалого часу.
44. Три основні пріоритети, визначені під час стратегічних зустрічей, зокрема ресурси як спроможність формувати ефективні команди адвокатів, відсутність зв'язку між навчальними активностями і процедурами призначення адвокатів у справах, а також потреба в системній комунікації з державними органами та забезпеченні державою фінансового й професійного визнання адвокатів, які працюють над провадженнями, пов'язаними зі збройним конфліктом, залишаються вирішеними лише частково. Нестача ресурсів виявилася найгострішою проблемою. Адвокати, що здійснюють функцію захисту, не можуть формувати ефективні команди й отримувати необхідну підтримку під час розслідування, а система оплати їхньої праці демотивує ретельну підготовку до справ. Розв'язання цієї проблематики потребуватиме скоординованих дій різних інституцій. Міністерство юстиції України та КЦНПД мають найкращі можливості для розроблення концепції незалежної установи підтримки розслідувань і реформування системи оплати праці. Ради адвокатів і регіональні центри надання безоплатної правничої допомоги можуть уже зараз організовувати платформи для обміну професійним досвідом, використовуючи наявні приміщення. Консорціум з питань

сторони захисту разом із міжнародними партнерами може сприяти документуванню нестачі ресурсів і розвитку професійних спільнот, у яких фахові адвокати мають уже давно потребу.

45. В цьому кварталі було виявлено дві проблеми у сфері управління, які потребуватимуть тривалої співпраці між НААУ, КЦНПД, Міністерством юстиції України та Верховною Радою України для їх врегулювання. Перша з них стосується повноважень КЦНПД щодо моніторингу якості правничої допомоги та юрисдикції НААУ у сфері адвокатського самоврядування, а друга зобов'язань системи безоплатної правничої допомоги та фактичного рівня ресурсного забезпечення здійснення функції захисту. Процес вступу України до ЄС є спільним орієнтиром для всіх суб'єктів. Наприклад, критерії Розділу 23 передбачають наявність незалежної та ефективної адвокатури. [Директива \(ЄС\) 2016/1919](#) вимагає належного ресурсного забезпечення системи правничої допомоги. Стаття 47 [Хартії основних прав Європейського Союзу](#) вимагає ефективного, а не просто формального правового представництва. [Національна програма адаптації законодавства України до права Європейського Союзу](#), затверджена у квітні 2026 року, визначає реформу адвокатури як офіційне закріплене законодавче зобов'язання.
46. Імпульс, сформований у першому півріччі 2026 року завдяки залученню представників від органів державної влади, акредитації навчальних програм, розробленню концепції професійної спільноти та розвитку публічного діалогу, створює міцне підґрунтя для спільних між інституційних заходів, необхідних для реалізації подальших кроків. Підтримка та поглиблення такої співпраці між урядовими органами, адвокатурою, системою безоплатної правничої допомоги, громадянським суспільством і міжнародними партнерами є ключовим завданням на майбутнє.

Інформація про проєкт

Цей звіт підготовлений в рамках програми консорціуму “Відновлення гідності та правосуддя в Україні: Фаза II”, яка покликана сприяти притягненню до відповідальності за міжнародні злочини, скоєні в Україні. Програму фінансує Міністерство закордонних справ Нідерландів, а реалізує Міжнародна організація прав розвитку (International Development Law Organisation - IDLO) у партнерстві з Інститутом Ассера, Центром міжнародно-правового співробітництва (Center for International Legal Cooperation – CILC) та Нідерландським Гельсінським комітетом (the Netherlands Helsinki Committee – NHC).

Проєкт спрямований на інституційне зміцнення та розвиток потенціалу основних сторін в Україні, які мають справу з міжнародними злочинами: прокурорів, працівників поліції, суддів, а також журналістів і організацій громадянського суспільства. Ми віримо, що за підтримки міжнародної спільноти Україна зможе притягнути осіб до відповідальності за ці злочини.

Про Інститут Ассера - Центр міжнародного та європейського права

Місія Інституту Ассера - сприяти розвитку міжнародного та європейського публічного й приватного права. Ми досягаємо цієї мети через:

- **Незалежні юридичні дослідження:** ми проводимо фундаментальні, орієнтовані на політику та прикладні дослідження в галузі міжнародного та європейського публічного й приватного права.
- **Поширення знань:** ми ініціюємо й організуємо наукові та експертні зустрічі, (професійну) освіту й публічні заходи з метою поширення знань про міжнародне та європейське публічне й приватне право. Крім того, ми долучаємося до суспільних дискусій, поширюючи юридичні знання.

